

82.

Põllumehe
raamatupidamise juhatus.

Kokkujeadnud

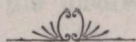
J. Grass.

Turjewis, 1904.

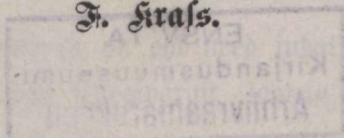
Põllumehe

raamatupidamise juhatus.

Kokkujeadnud

J. Grass.

Tartu tsensuri
arhiivist 1912.

Jurjewis, 1904.

Дозволено Цензурою — Юрьевъ 19 Июля 1904 г.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

76010

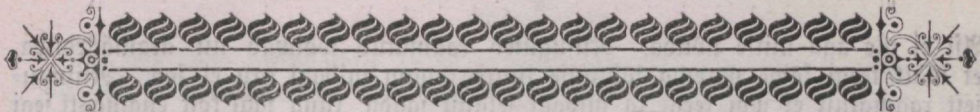
Estifecles on praegusel ajal juba mitu põlluasjanduse raamatupida-
mise õpetust ilmunud, aga jeda ei wõi mitte ütelda, et need meie
põllumehele kohased ja soovitatavad oleksiwad. Paar nende hulgast näi-
tawad otsekohe wälja, et nende kokkuseadjad põlluasjanduse raamatu-
pidamist ije mitte tegelikult harjutanud ei ole, waid oma õpetused ainult
mõttemõlgutuste järele kokku seadnud on. Kui mina tänawu juwel „Põllu-
mehe“ toimetaja poolt toimepandud põlluasjanduse kirjustel raamatupi-
damise üle õpetust andsin, siis awaldasiwad mitmed soowi, et ma omad
juhatused trüki läbi awaldaksin. Seda soowi olen ma siin täitnud ja need
juhatused selle raamatuse läbi laiemale ringkonnale tarwitada annud.

Need juhatused ei ole mitte wõdrastest keeltest kokku kraabitud, waid
otse tegelikus elus saadud õpetuse järele ülesse pandud, sest et mina ije
mitu aastat põlluasjanduse raamatuid olen pidanud.

Meg oli kasiin, sellepärast on ehk need juhatused mõnes kohas puudu-
likud ja liiga lühikesed, aga sellegipärast loodan, et need ifka arusa-
dawad on.

Loodan, et raamatufene lahket wastuwõtmiist leiab ja tema tarwita-
jatele nii palju kasu saadab, et temaga rahule wõib jääda.

Meie aeg on uuenduste aeg. Majandusline wõistlus sunnib meid kõiksu-
gusi uuendusi ette wõtma, kui meie tahame, et meie teistest mitte maha jääma
ei pea ja et meie endid ajakohajelt ülewal pidada wõime. Uuendusi ei wõi
umbkaudu maksma panna, sest siis wõime kõige oma uuendustega kõige haleda-
mal kombel jisse kukkuda, waid meil peab oma kindel teadmine ja arusaamine
kõigest jellest olema, mis meie maksma tahame panna. Meie peame enne mit-
mesugusi katseid wõi proowisi tegema, ära kaaluma, kas nad toowad meile kasu,
wõi mitte, ja alles siis, kui meie näeme, et jellest kasu jaame, neid maksma pa-
nema. Kõige tuntawamalt ilmub siin tarwitus raamatupidamise järele, sest kui
meil arwusid käepärast ei ole, siis ei wõi meie mingit otjust ega järeлкаalu-
mist misgi asja üle teha.

Mitte üksi uuenduste juures ei ole meil raamatupidamine tähtis, waid
üleüldse meie majapidamine ja majandus nõuab arwepidamist. Nii kuida iga-
üks teab ja tahab teada, ning peab ka teadma, kui palju temal raha kotis ehk
pangas on, niisama peab ka õige põllumees teadma, kui juur on tema warandus,
mis temal talus ja majapidamises on; weel enam, ta peab ka teadma, kas ta
kashju wõi kasu omast majandusest saab. Ka jee ei tunnista jeda, et tema
majapidamine jellel aastal nii palju kasu on toonud, kui ta aastalõpul näeb, et
raha kotis rohkem on kui aastaalgul; wõib olla, et ta siiski kashju on jaanud,
sest ehk on warandus nii palju oma wäärtusest kaotanud, et jee natufene raha,
mis kotis rohkem on, jeda kashju kinni katta enam ei jõua. Niisuguse häda wastu
on ainult raamatupidamisel mõju. See ongi põllumehe raamatupidamise siht ja
eesmärk, et temale selgeks teha, kas tema majapidamine on õigel alusel wõi
mitte, kas ta tale kasu toob ehk ei. Raamatupidamisest paistab wõi peegeldab
terwe majapidamine ja majandus silma. Kui raamatud dieti peetud, siis jaame
meie igatahes aru kätte, misjuures järjes meie majandus seisab.

Raubanduse ilmas on raamatupidamise tähtsus juba ammu ära tuntud.
Igas äris on sellekohased raamatupidajad ametis, kes kallist palka saawad. Põl-
lumeestele on aga suuremalt jaolt raamatupidamise kasu tundmata, ja ei hooli
nad jellest midagi. Niisuguste põllumeeste majandus on aga tihti tagurpidi
minemas, ehk nad ei saa omast majapidamisest niisugust kasu, kui nad wõiksid
saada. Seesuguseid näitusi wõib elus palju leida. Edukamad põllumehed on
aga omale raamatupidamise, olgu jee siis nii häa kui ta on, jissejeadnud ja ei
kahetse jeda mitte. Mõistates, kelle omanikud juba enam haritud inimesed on,
on igalpool raamatupidajad ametis. Wäikepõllumeestel muudugi ei ole wõima-
lik kirjutajaid pidada, waid nemad peawad ise omal kirjutajad ja raamatupida-
jad olema. Kui ka tööst kare ja raske käsi ei tahaks julge ja kirjutuse raama-
tuid kätte wõtta, aga selle waewa peab inimene ära wõitma, niisama kui ta
põllul töötama peab tahes, ehk tahtmata, kui jee tale midagi andma peab.

Mõni arwab, et kui tal taskuraamat on, kuhu ta wäljaandmised ja raha
jissetulekud, wahest ka midagi muud üht teist jisse kirjutab, et jellest küll on.

Mi ei ole aga mitte nõnda. Miisugused raamatud wõiwad nii äramääruda, et säält keegi kõige parema tahtmise juures enam midagi aru ei saa. Miisugusest raamatust ei wõi keegi ka midagi selgust saada, kuna säält kõik enamasti segi on kirjutatud, sest puudub ju ruumgi, midagi selgesti ja ülenäitlikult sisse kirjutada. Raamatupidamisel olgu sellekohased raamatud kodu laual ja sissekirjutamine jündigu ifka tindiga. Taskuraamat peab muidugi olema, sinna kirjutakse kõik kohe sisse, kui midagi wäljaandmist ehk sissewõtmist on, et midagi ära unustatud ei saaks. Ohtul kirjutatagu jälle taskuraamatuteft kõik oma kohastesse raamatutesse.

Raamatupidamine on ühefordne ja kahefordne. Ühefordsel raamatupidamisel kirjutatakse kõik sissewõtted ja wäljaanded lihtsalt ülesse ja pääle selle seatakse weel mitmesugused tabelid kokku. Kahefordsel raamatupidamisel kirjutatakse kõik arwud kahefordjelt ülesse, seatakse mitmesugused tabelid kokku ja peab iga asi, olgu see sõnnik, hein jne. rahasse hinnatud olema, sest arwepidamine jün-nib säält pea ainult rahaarwedega. Miisugune raamatupidamine on üsna keerule ja nõuab kaunis suurt osawust, jellewastu annab ta aga igal aja selget ja ülewaatlikku pilti majanduseft. Siisgi tarwitatakse jeda põllumeeste juures wähe, ka mõisates, sest ta nõuab palju aega ja põlluasjanduse saaduste hindamine ei ole kerge ja hinnad on kõikumad. Sellepärast tahame ka meie ainult ühefordset raamatupidamist tundma õppida.

Raamatupidamine nõuab kindlat korda, kawat päält ehk akurat ja õiglast olekut. Kõik arwud peawad õigesse kohta, punkti päält õieti sisse kirjutatud saama. Midagi walearwuft ega walet ei tohi kuhugile kirjutada. Kui neid nõudmist ei täideta, siis ei saada ka raamatupidamine soowitud kasu, waid wõib mõnikord koguni kahju tuua.

Arwude sissekirjutamine nõuab ka hääd asjatundmist. Näituseks ei ole meil heina, juurewilja j. m. saagi üleskirjutamisel wõimalik neid ülemõõta, waid siin peab harjunud ja asjatundlik film otjust andma. Näituseks, heinu kogudes peab jaadu suurusft ülesarwama ja siis pärast paljalt üleslugema, kui palju neid kiilini weetud saab, ja selle järele heinasaaki ülesarwama; juurewiljast peab kas kastidega ehk kottidega äramõõtma, enne kui neid alalhoidmise kohta pannakse; kõrswilja koormaid üleslugedes peab ka teadma, kui palju säält teri ja põhku saada on jne. jne. Sellepärast ei ole raamatupidamine mitte surmud, iseiseiswat waimutegewust halwaw mehанизmus, waid selle tarvitamine nõuab täit waimuõudu, kuna ümberpõrdud selle otjused, rezultatid meile rohket materjali waimu harimiseks ja teritamiseks annawad.

Dige ja asjakohase raamatupidamiseks peame meie omale mitu raamatut muretsema ja aegajalt mitmesugused tabelid kokkuseadma. Raamatud peawad parajas suuruses, ja lehed mitte wähem kui 1/4 pookna suuruses olema. Selle süsteemi järele, mille üle siin juhatusft saab antud, läheb 7 raamatut tarwis ja nimelt:

1. Inventari raamat.
2. Päewaraamat.
3. Kassa raamat.
4. Saaduste raamat. (Naturaliete raamat.)
5. Karja raamat.
6. Arwe raamat (Rescontro), pallade, majapidamise ja m. tarwis.
7. Mitmesuguste tabelite raamat.

Kes liiga kokkühoidlik on ja ei taha nii mitu raamatut muretseda, see võib ka ühe suure raamatuga läbi ajada, kuid peab siis sinna eelnimetatud raamatute järele jaostonnad sissejeadma. Siiski soovitan mina ikka raamatuid lahus pidada.

Wäikeses majapidamises tulekijwad arweraamatud ühe aasta jaoks umbes järgmisel mõõdul muretseda:

Inventari jaoks 2—3 poognat paberit, karja raamatu jaoks 3—4 poognat ja mitmesuguste tabelite jaoks 2—3 poognat paberit. Need kolm raamatud võiks üheks kokku ühendada.

Samal kombel võikjine ka kassa ja saaduste raamatu ühendada; nende hulka võiks ka arweraamatu liita. Kassa raamatu jaoks läheb umbes 3—4 poognat, saaduste raamatu jaoks 6—10 poognat ja arweraamatu jaoks 4—6 poognat paberit tarwis.

Päewaraamatule läheb 7—14 poognat ehk weel rohkem paberit tarwis.

Need wormid ja joonistused, mis siin tabelites ettetoodud on, ei tarwitse mitte tingimata kindlad olla, waid neid peab siin ja jääl majanduse järele muutma. Sest ega meie oma majandust raamatu järele sisse ei sea, waid raamatupidamine peab majanduse järele sissejeadud saama. Kes aga järgnewad juhatused hoolega läbi loeb ja tähele paneb, jellel ei ole raske neid oma majanduse järele ümbermuuta.

Inventari raamat.

Majapidamise aasta algul peab meil oma waranduse üle selge aime olema. Selleks peame oma waranduse äralugema ja üleskirjutama. Majapidamise aasta alguks ei ole mitte mõni kindel tähtaeg, waid seda võib igal ajal arwata. Meie maal on 23. Jürikuu päew, kus põllutöölisi wahetatakse ja on nagu majanduse aasta alguseks arwata, mispärast siis enamalt jaolt sellest päewast raamatuid ja arweid pidama hakatakse. Ka 1. mail ja 1. juunil on soovitaw arwepidamist alata, sest et esimiseft kuupäewast on hõlpsam arwata. Mitmed soovitawad iseäranis 1. juulikuu päewa, sest siis on wiljad maha tehtud ja wanad saagid ka pea kõik äratarwitatud. Utlen aga sellegipärast weel kord, et oma raamatupidamise aasta alguks wõime iga kuu 1-je päewa arwata ja teha. Niipalju on aga tähele panna, et meil siis wõimalikult wähe wana tagawara järele oleks, mida halb ja raske üleshinnata. Näituseks kui meie 1 jaanuaril inventuri üleswõtame, siis on meil jagedasti küünis ehk rehes weel mitu koormat wilja, mida meie mitte milgi kombel dieti wäljarehkendada ei mõista, kui palju jääb wilja ehk põhku on. Nõnda on lugu ka mitme teise majanduse saadusega.

Inventari tabelid ehk waranduse nime- ja hinnakiri on kõige raamatupidamise aluseks. Inventari tabelitesse tuleb kõik ülesse kirjutada, mis meil on ja mis meilt teised nõuda wõiwad (wõlad). Waranduse üleskirjutamist tuleb hoolega ja põhjalikult teha, iga asjale õige hind määrata, nii kuida kusgil kohas misgi asi maksab. Kas asi meil sisse ostes ehk ise tehes kallimaks on läinud, see ei ole mõõduandew, waid iga asja hind määratagu turuhinna järele. Waranduse hindamist ja üleskirjutamist nimetatakse wõõrakeelse sõnaga — inventur.

Inventur jaguneb kahte osasse — activa ja passiva. Activa on see, mis meie oma, päris on, see on kõik meie põllud, hooned, loomad, jula raha, raha,

mis meil teiste käest saada on, jne. Passiiva on jälle see, mis teised meilt nõuda võivad, see on kõiksugu võlad, nagu näit. kredittasja võlg, võlad ükfitutele ifkitutele jne. Passiiva activast maha arvatud näitab meile meie waranduse juurust ehk õigem — kapitali, mis meil majanduse sees on. Inventuri activa jaotatakse weel 3 jaksu, nimelt liikumata, liikuv ja raha ja väärtpaberite inventur.

Liikumata inventari tabelitesse kirjutatakse üles: 1) maa: koha juurus ja väärtus (põllumaad nii ja nii palju, heinamaad, õuemaad, ehituste all, kõlbmata maad niisama kui palju ja mis väärtuses). 2) Hooned.

Liikuv inventar jaguneb weel jaoskondadesse: majapidamise riistad, põllutöö ja majanduse riistad ja masinad, majanduse jaadused, mitmesugused tarbeasjad (põletispuud, toores raud, separiistad jne.) ja loomad ehk elav inventar. Gluta asjadel tuleb ülestähendada tema arv ja väärtus, aga loomade inventari peab pääle selle weel nende wanaduse ja jugu ülesmärkima (siisgi väga tarwilik see ei ole). Wiljal ja muudel niisugustel asjadel tuleb kaal ja hind ülestähendada jne.

Raha ja väärtpaberite inventari tuleb ülesse kirjutada: jula raha, mis meil on, raha ja väärtpaberid ning raha, mis meie teistele laenanud oleme, j. o. mis teised meile võlgnewad.

Zga jao ja jaoskonna wahale tuleb tihja ruumi jätta, kuhu edespidi need asjad ja loomad kõik juurde märgitakse, mis aasta jooksul juurde tulewad. Asjade hind aga märgitakse nutesse, j. o. esimesel korral kirjutud arwude kõrwal seiswatesse rubriikidesse. Väljaläinud asju ehk loomi peab aga koge maha kirjutatama, j. o. kriipju teatud asja nimetuje üle tõmbama ja tähendustesse kirjutama, kuhu see asi saanud on.

Zga lehekülje pääl tuleb all lõpus jaoskondade hinnad kokkuarwata ja summale ületannetaw ettekirjutada. Seesama arv jaab teise lehekülje alguses ülekande ehk transporti nime all jälle jaoskonna hinna alla ülestähendatud. Kui aga ühes jaoskonnas asjade ülestkirjutamine pooleli jääb, siis peab ka selle pooliku jaoskonna arwud kokkulugema ja transporti nime all uue lehekülje algusesse üles kirjutama. Pooliku jaoskonna summa ei tule aga mitte jaoskonna rubriiki kirjutada, mida ainult siis peab tegema, kui jaoskonna asjade nimetus täielikult walms on.

Kui inventuri juba teist korda tehtakse, siis peab feda hoolega tähele panna, et asja, mille turuhinda raske ehk koguni võimata teada, wana hinna all ehk koguni kõrgema all enam ülesse ei tähendata. Hoonete efialgsest hinnast tuleb iga aasta 1—2% kuluwijeks ja lagunemijeks maha arwata, niisama põllutöö masinate kuluwijeks umbes 5—8% ostuhinnast. Masinate kuluwijete protsendi juurust määratakse tema hinna ja selle järele, kui kaua aastaid ta töötada juudab. Näit. maksab üks lokomobile 2000 rbl. ja arwame, et ta 10 aastat töötada juudab, siis peaks kuluwijete raha iga aasta — $2000 : 30 = 66$ rbl. 66 kop. ehk 3,3% ostuhinnast olema. Loomade hinda peab aga alati turuhinna järele määrana, olgu see siis juurem ehk väiksem kui eelminewal aastal.

Draste hinna määramises peab ka targu toimetatama, näitujeks ruffioraste juures efialgul sügisel seemne ja tööhinna, mis selle põllu harimijeks wiimasest wiljast arwates läinud on, arwama, kewadel ja juwel, jedamööda, kida rufis wäljanäeb ja jaaki loota on, hinda juurde arwama.

Sõnniku väärtust peaks õiguse järele tema kemialise kokkuseade ja rohkuje järele arwama, aga et see meie põllumehete liiga tülikas ja raske on, siis on parem feda koorma kaupa lugedes teha ja ühehobuje koorma hinda 25—50 kop. arwata, selle järele mida paremat toitu loomadele anti. Sõnniku väärtuse saame ka nõnda fätte, kui meie poole loomatoidu hinda arwame, mis sõnnikut tegijatele loomadele jõõdeti ja aluspõhu täie hinna kokku arwame.

S u w e n t a r.

Activa ehk päris.	Näijade arv ehk faal.	W ä ä r t u s.								Tähen- dujed.		
		Näijade hind.		23. aprillil.				Näijade hind.			Tasoston hind.	
				Näijade hind.		Tasoston hind.						
		R.	S.	Rbl.	S.	Rbl.	S.	Rbl.	S.		Rbl.	S.
I. Siikmata warandus.												
1. Maa.												
Koht №												
Põldu 20 wafamaad à 30 rbl.				600	—	—	—					
Heinamaad 20 w. à 25 "				500	—	—	—					
Metsa 5 w. à 100 "				500	—	—	—					
Miamaad 1 w. à 50 "				50	—	—	—					
Rõõmata maad 1 w. à 10 "				10	—	1660	—					
2. Hooned.												
Elumaja	1	600	—	600	—	—	—					
Mit	1	100	—	100	—	—	—					
Saun	1	50	—	50	—	—	—					
Karjalaut	1	120	—	120	—	—	—					
Külmist	3	20	—	60	—	930	—					
Mus küün	1							48	—		Heina- maale № 1 ehitud.	
II. Siikwarandus.												
1. Majapidamise riis- tad.												
Woodid	2	8	—	16	—	—	—					
Vanad	3	5	—	15	—	—	—	10	—		Mis laud oli fahi läinud.	
Toolid	12	0	50	6	—	—	—					
Riided				180	—	217	—					
2. Põllutööriistad.												
Udrad	5	5	—	25	—	—	—					
Mked	3	1	50	4	50	—	—					
Bankred	1	40	—	40	—	69	50					
Mteid	2	2	—		—			4	—			
3. Majanduse ja adused.												
a) Põllu ja heinamaa faa- dujed.												
Heinu Ln.	800	0	20	160	—	—	—					
Põhku "	500	0	10	50	—	—	—					
Ruffid Bund	40	0	80	32	—	—	—					
Dre "	10	0	75	7	50	—	—					
Mefanne (transport) .				249	50	2876	50					

I n v e n t a r .

Activa ehk päris.	Majade arvu ehk koal.	Ühtiku		V ä ä r t u s .								Tähen- dused.		
				23. Aprillil.				Mast. jooff. j. tuln.						
		hind.		Majade hind.		Saoston. hind.		Majade hind.		Saoston. hind.				
													Rbl.	K.
Ülekanne (transport)				249	50	2876	50							
b) Tehnikalistes saadused.														
Wõid naela	30	—	23	7	50									
Kangad	2	—	—	27	—									
c) Ednik foorm.	80	—	30	24	—									
Drafed	—	—	—	20	—	328	—							
4. Mitmesugused tar- beasjad.														
Põletispund				50	—	50	—							
5. Eoomad.														
a) Hobused.														
Zutu — täff . . . 7 a.				180	—									
Maali — mära . . 5 a.				120	—									
Wars				15	—									
b) Lehmad.														
Punnit				60	—									
Villit				40	—									
d) Sead	3	—	—	70	—									
e) Kanad etc.				10	—	495	—							
III. Raha ja väärtpaperid.														
Sula raha				115	50									
1 Harfowi p. paber				100	—									
Saan Suutri wõla weffel				80	—	295	50							
Summa				—	—	4045	00							
Passiwa ehk pärida.														
Kredit kassa wõlg				185	—									
Teenijatele maksta				40	50									
Jakob Saarilt laenatud				120	—	345	50							
Puhas warandus						3699	50							
Summa						4045	00							

Puhha varanduse ehk kapitali wäljaarwamiseks peab activa üleüldisest summast wõlgude summa mahaarwama, mida ühe isäralise paberi pääl peab tegema. See, mis üle jääb, ongi puhhas varandus ehk kapital meie majanduses. See kirjutatakse otse wõlgade alla kapitali nime all ja passiva üleüldine summa peab siis activa üleüldise summaga täitsa ühte käima ehk balancerima.

B ä e w a r a a m a t.

Sellesse kirjutatakse igapäew:

- 1) sulaste tööpäewad,
- 2) päiwiliste tööpäewad,
- 3) ülestähendused ilmade seisukorra üle,
- 4) tööd, mis tehtud on,
- 5) mitmesuguseid tähelepanekuid, tööplaani ja tähendusi põllutöö kohta jne.

Kõige ees on rubriik, kuhu sulaste ja päiwiliste tööpäewade summa, mis nad üleüldise sinnamaani teinud, ülesse tähendatakse. Järgmiste joonte wahedesse tähendatakse tööliste päewad järgi mõõda ülesse, nii kuida nad tööl on olnud.

Tööliste tööpäewade järel olewasse rubriiki, s. o. tähenduste alla kirjutatakse ülesse põhjused, miks tööline töölt puundunud, ehk teine kord rohkem teinud, kui nõutud jne., üleüldise kõik, mis töölistesse puutub.

Ilmade seisju rubriikidesse tehakse tähendusi mitmesuguste lühenduste abil, nagu näituseks: + tähendab sooja, — täh. külma, tuule kaared tähendatakse — N — põhi, S — lõuna, O — ida, W — lääne, õhtu ehk ka estikeeli — P, Q, R, S; tuule kõwaduse ja sademete jaoks kas ise märkisi tarwitada, ehk ka sõnad wäljakirjutada jne.

Teise lehekülje pääle tähendatakse kõige esiteks tehtud töö nimi ülesse ja selle järele päewad, mis nimetud töö tarwitas, ja nimelt nende joonte wahel, mis selle päewa jaoks määratud on, millal töö tehtud sai. J. — tähendab tööliste tööpäiwi, kuna H. — hobuse ehk härja tööpäiwi tähendab. Tähenduste alla kirjutatakse tähendusi töö kohta ülesse.

Tähelepanekute alla kirjutatakse mitmesuguseid tähelepanekuid ja juhtumisi ülesse, kellest meie arwame, et nende teadmine ja mäletamine meile mõnikord kasu wõib jaata.

Wäiksemates majandustes mahuwad muudugi terve kuu ülestähendusjed ühe lehe pääle. Esimese nädala ülestähendusjed kirjutatakse üles, siis tõmmatakse joon wahel ja kirjutatakse jälle teise nädala tähendusi jne. Iga lehekülge juht dieiti kuu 1-je päewaga alati pääle algada ei ole tarwis, waid algame ikka nädala esimese päewaga, olgu jee siis esimene, teine, kolmas jne. päew, ainult majanduse ja sellega ka raamatupidamise aasta algul peab juht selle päewaga algama, mis aasta alguks juhtunud on, olgu see siis kas koguni laupäew.

Töölise nimi.	Tööpäevade arv.	Tehtud tööpäevad.							Töö hind.	Tähen- dused.	S made seis.						
		P.	E.	T.	R.	N.	N.	E.			Koffu	Käev.	Ma-rom.	Coosjus.	Maal.	Sade- med.	
1. Johan Alum				1	1	1 1/2	1	1	4 1/2	—	1 oli 1/2 pw. haige.	1	—	+8	N-k.	—	
2. Madis Piir			1	1	1	1	1	5	—	2		—	+10	waif	—	—	
3. Alma Suus							1	1	2	—		3	—	+15	SW	wih	
Päiwilised:												4	—	+12	—	—	
Johan Hart pw. à 70 f.								1	1	70f.		m.	5	—	+14	—	wih.
S.			2	2	1 1/2	3	4	12 1/2									
1. Johan Alum	4 1/2	J.	6	7	8	9	10	11	12	—		6	—	+13	—	—	
2. M. Piir	5			1	1	1	1	1	1 1/2	5 1/2	№ 2 tegi 1/2 pw. oma t.	7	—	+12	NW	—	
3. A. Suus	2		1	1	1	1	1	1	1	7		8	—	+16	—	—	
Päiwilised:												9	763	+18	—	wih	
J. Hart pw. à 70f.	—			1	1	—	—	—	—	2		170	m.	10	760	+16	—
S.			1	4	4	3	3	3	2 1/2	20 1/2			11	770	+14	SO	—
												12	776	+18	SW	wih.	

Kasja raamat.

Kasja raamatuse tähendatafje kõik r a h a fisewõtted ja wäljaanded ülesse. Selle raamatu pahemapoolsed leheküljed on fisewõtte ja paremapoolsed wäljamimeku ülestähenduste tarmis. Wõõrakeelse sõnadega tähendatafje kassaraamatuse fisewõtet Debet ja wäljaannet sõnaga Credit.

Kasja raamatuse peawad järgmised rubriigid olema: 1. kuu päewa jaoks, 2. asja nimetamise jaoks ja 3. rahajumma fisekirjutamise jaoks. Need kolm on kassaraamatu päärubriigid. Hääd selgust muretses meie jee, kui meie raha fisekirjutamise rubriigi järele (meie tabelis sõna „üleüldse“ all) veel mõned rubriigid fisejeame, milledesse meie iga rahajumma uuesti ülesse kirjutame, jelle järele, misjuguje asja eest meie raha fisewõtnud ehk wäljaandnud oleme. Selle rahajumma tahetõrde üleskirjutamise palgaks on meil see, et meie alati ilma juurema waewata ülesse leiame, mis asja päale meie raha kulutanud oleme, niisama — misjuguje asjade eest meie raha saanud oleme.

Proowiks tehtud tabelis on fisewõtte järgmiselt ära jaotatud: põllu ja niidu jaaduste eest, karja jaaduste eest, aia jaaduste eest, meilaste jaaduste eest, käsitööde eest, metsajaaduste eest, mitmesugust. Seda jaotamist võib ka teist-

1904.

Tehtud töö nimetus.	Tööle tarvitatud päevad.										Tähen- dus- jed.	Tähelepa- nekud.					
	P.		1		2		3		4				5		Kokku.		
	S. H.	S. H.	S. H.	S. H.	S. H.	S. H.	S. H.	S. H.	S. H.	S. H.			S.	S.	S.	S.	
Rindmas kestamas Sõnnikut vedamas			2	2	1	1	1	1	—	—	—	—	4	4	3. Viljade seemendamise lõpetud. 4. Sõnniku vedu p. № 2 pääle.		
				1	2	1/2	1	—	—	—	—	1 1/2	3				
			2	2	2	3	1 1/2	2	3	2	4	2	12 1/2	11			
Suuni	6	7	8	9	10	11	12										
Majatalituses . .	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	5	—	8. Sõnniku vedu № 2 pää- le lõpetud.	6. Leidstin, et faera oras, mis toorest seem- nest p. № 1 pääl tõusnud on, on hoopis har- went, kui see, mis kuiwast seemnest tul- nud on.	
Karjas	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	6	—				
Sõnnikut vedamas	—	3	2	3	2	—	—	—	—	—	—	6	4				
Põllutöö riistu pa- randamas	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	4	—			
	1	4	2	4	2	3	—	3	—	3	—	3	—	21	4		

moodi teha, nii kuida kellegi majandus nõuab ja joow on. Näituseks võib ka nõnda jaotada: Põllusaaduste eest, niidu saaduste eest, piimatalituse saaduste eest, karja saaduste eest jne. jne. Sedasama peab ka väljaande kohta ütlema ja jeda niijugustesse rubriikidesse ärajaotama, kuida meil parem näitab olema ja meie majandus jeda nõuab.

Kõige päält tähendame ülesse, kui palju meil raha kassas on, nimelt päärubriiti, siin „üleüldse“ sõna all. Pääle selle kirjutame kõik jissjetulekud ja väljaminekud korrapäraselt jisse ja ikka eiteks päärubriiti ja siis weel teistesse, nii kuida misgi asi kuhugi kuulub. Kui lehekülj täis on, siis tõmmame viimase ülessekirjutuse alla joone ja arvame rahajummad kokku ja kirjutame jaadud arwud joone alla. Kui teine lehekülj weel täis pole, siis tõmmame sellegipäraselt joone teise joonega kohakuti alla ja tõmmame tühjaks jäänud lehekülje oja päälle kriipsu üle. Siis arvame ka selle lehekülje arwud kokku ja summad kirjutame joone alla. Teise poole lehekülgede päälle kirjutame need samad arwud etteotsja ülesse ja paneme sõna ülekannet ehk transport ette.

Paljud lõpetavad kassaraamatu arwed iga kuu ära, s. o. teevad kuu lõpuarwe, kui palju kassasse jissewõetud ja jäält väljaantud on. Väikepõllumehed aga, kellel asjataallitus väikene on, võivad, kui tahavad, aastalõpul arweid lõpetada. Arwe lõpetusel peab jissjetuleku ja väljamineku arwud kokku arwama ja jisse-

Kuu.	Päev.	Sisjewõte.	Üleüldse.		Põllu ja mõdu faa- duste eest.		Karja faa- duste eest.		Mia faa- duste eest.		Meilaste faaduste eest.		Käijõde eest.		Metsa faa- duste eest.		Mitmesu- guist.		
			R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	
Juuni	1	Kassa seis	38	40															
	4	1 waner müüdnud	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	—	—	—	—	—	—
	15	Paadal hobune ära müüdnud	112	—	—	—	112	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	12	naela mett	3	60	—	—	—	—	—	—	3	60	—	—	—	—	—	—	—
	1	Harfowi p. sinfid	4	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	66
		Summa	200	66	—	—	112	—	—	—	3	60	42	—	—	—	—	4	66
Juuli	1	Saldo	146	06															

tuleku summa findiga raamatuste üles kirjutama. Väljamineku summa meie sisse ei kirjuta, waid arvame selle sissetuleku summast maha ning ülejäägi ehk saldo kirjutame sisse otse wiimase väljamineku sissekirjutuse alla ainult „üleüldise“ rubriiki. Saldo ja väljamineku arwud arvame siis kofku ja kirjutame jaadud arwu raamatusse. Wiimane arw peab ka sissetuleku summaga täitsa ühesuurune olema. Seega on arwe lõpetatud.

Järgmise arwe algul kirjutatakse saldo arw sissetuleku poolde kasjaseiu ehk ka saldo nime all ülesse, ja arwe wõib uesti pääle algada. Wana arwe lõpetusel ei kanta wanu arwusi, pääle kassa seisu wõi saldo, uude arwesse üle, waid uues arwes tuleb ainult uute arwudega talitada.

Kus arweid iga kuu lõpetatakse, jääb peab kasjaraamatus, näituseks 2 wiimase lehekülje pääl, iseäralise kassa ülewaate tabeli kofku seadma. Etteks kirjutatakse kassa seis sinna sisse ja pärast iga arwe lõpetusel sissetuleku kui ka väljamineku summad täieliselt ühes iseäraliste jaotamistega sisse, nii et meie aasta lõpul selgesti ära näha wõime, kui palju meil aasta jooksul sissewõtteid ja wäljaandeid on olnud. Siin peab hoolega ja tähelepanelikult sissekirjutama, et mitte kogemata saldo arwusi sisse ei kirjutaks jne.

Siin ettetoodud kasjaraamatus on sissetuleku ja väljamineku leheküljed kõrwa, aga meie wõime oma kasjaraamatu ka nõnda sisse seada, et etteks tuleksiwad sissewõtte lehed ja nende järele jälle wäljaande lehed. Sissekirjutamine sünnib siin niisama, kui eespool kirjeldatud jai, nii et jellel wiisil raamatupidamise üle enam midagi ütelda ei ole.

Kum.	Päev.	Wäljaanne.	Üleütsese.		Majapidamine.		Talu majandus.		Müüts.		Mehelaste pidamine.		Käsitööd.		Ehitused.		Mitmesugust.		
			R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	R.	K.	
Juuni	8	1 mesipuu Sew. ošetud	8	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—
		Ratta kodaraid ošetud	4	80	—	—	—	—	—	—	—	—	4	80	—	—	—	—	—
		1 lehm ošetud	40	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		1 puud niisu jahu	1	80	1	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Saldo	146	06	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa			200	66	1	80	40	—	—	—	8	—	4	10	—	—	—	—	—

Saaduste raamat.

See raamat peab meile selgust andma, kui palju meil meie majanduse jaadusi ja ka muud tagawara on ja kuida wiisi ja kuhu meie neid ära tarvitame, j. o. jelles raamatus peetakse arvet kõige selle üle, mis meil aidas, keldris eht wäljas aukudes ja kuhjades tagawaral on.

Et meie tagawara wäga mitmesugune on, siis peame oma raamatusse ka mitu jaoskonda eht kontot sisse seadma, mitte üksi tagawara mitmesuguste omaduste pärast, waid ka lihtsalt ruumi puuduse pärast, sest iga üksiku asja ülestähenduste jaoks ei jaktu ruumi ühel leheküljel.

Niijama kui kasjaraamatus, kirjutame sissewõtte ülestähendused pahemale poole ja wäljaande tähendused paremale poole lehekülgedele pääle.

Esimene konto wõiks niisu, ruffi, odra ja kaera ülestähenduste jaoks tarvitada. Et meie neid wiljaji kahesuguselt tarvitame, küll kuiwatatult küll toorelt, jellepärast peame iga nimetatud wilja jaoks kahed rubriigid jätma — esimesed — kuiwa wilja, ja teised toore wilja jaoks. Kus aga wili enne aita panemist alati ära kuiwatatakse, ja seda toorena millalgi ei tarvitata, siis pole tarwis rubriiki toore wilja jaoks jätta. Mõõtmist on joovitamise wäart raskuse järele toimetada, sest et õnesmõõdud meil aegamõõda pruugist ära kaowad. Mõõtmise ja õstniise juures nõutakse juba mitmel pool seaduslikult, et mõõtmise juures ainult puudaj ja naelaj tarvitama peab. Igatahes on raskuse järele mõõtmise õigem ja õiglasem. Wäalegi ei ole nüüd ajal kaalud kallid, nii et iga taluperemees neid omale muresjeda wõib. Kellel aga õnesmõõdud hõlpsamad on, see pidagu oma arwed siis ka

Kuu.	Päev.	Sisjewõte.	Ruffid.		Risud.		Ddrad.		Kaer.									
			Toored		Kuiv.		Toored		Kuiv.		Toored		Kuiv.					
			Þ.	N.	Þ.	N.	Þ.	N.	Þ.	N.	Þ.	N.	Þ.	N.				
Juuli	1	Aida seis . . .	—	—	42	—	—	—	12	—	15	—	8	—	12	—	—	—
	20	Peftetud	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	22	Kuivatuseft toodud	—	—	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	28	Dstetud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—
		Summa	80	—	118	—	—	—	12	—	15	—	8	—	12	—	10	—
Aug.	1	Saldo	—	—	111	20	—	—	6	—	15	—	8	—	4	—	—	—

nende järele. Kuda nimetatud kontot pidada, jeda näeb eespool seiswast tabelist.

Ka fiin wõib arwet kas iga kuu lõpetada ehk aastas ainult üks kord. Kui iga kuus arwe ära lõpetatakse, siis peab ka fiin, nagu kasjaraamatusgi niisugusel puhul, iga kuu sissetulekute ja wäljaminekute summa ühes efsialgse aida seisuga ühe ijeäralise tabeli pääle ülestähendama, nii et meie aastalõpul näha wõime, kui suured meie sissetulekud ja wäljaminekud olivad.

Niijama tuleb teine konto ehk arwe herneeste, kartulite, loomajahude, loomanaeriste, linade ehk muude niisuguste asjade jaoks sissejeda. Siin ei ole küll tarwis toore ja kuiva wahel wahet teha, muidu on aga sisse kirjutamine niijama, kui eelmise arwe juures jeletatud jai.

Kolmanda arwe wõiks ristikehina, aasakehina, hädala, põhkude ja õlgede jaoks sissejeda. Siin on mõtudeks leiiknaelad joowitawad tarwitada. Need arwed on nii lihtjad, et nende jaoks ijeäralisi näitusi ei ole tarwis tuua.

Paljud ühendawad need kolm tabelit üheks ja kirjutawad siis kahe lehekülje pääle korraga efiteks ainult sissewõted ja pärast wäljaanded. Minu arust sünnitab aga niisugune ühendamine ainult jeadust ja raskust üleskirjutamises ja sellepärast ei joowita ma jeda wiiji kellegile.

Aidas leidub aga weel mitmesugust kraami, nagu rauda, soola, nahku, linajeemneid ja muud niisuguseid asju. Ka nende jaoks peab ije arwed sissejeda ma just niijama, kuda eelkirjeldatud tabelid kokku jeati.

Piima ja jelle jaaduste üleskirjutamise jaoks tuleb ka ijeäralik arwe kokkujeda.

Seia tuleb iga päew sissekirjutada: 1) kui palju piima misgis lüpsis ja ka päewas jaadud on, j. o. sissetulek, 2) kuhu jee piim aratarwitatud on, kui palju kodusesse majapidamisesse ja loomadetele antud on, kui palju äramüüdüd ja kui palju piimatalitusesse tarwitatud on (jeia tuleb ka jee piim ülessetähendada, mis koorefogumiseks seisma pannakse ja mis pärast siis hapupiimana ära tarwitatakse, muidugi koor wäljaarwatud, kellest wõid tehtakse), j. o. wäljaanne,

Kuu.	Päev.	Mäljaanne.	Ruffid.				Rifud.				Dbrad.				Kaer.			
			Toored		Kuiw.		Toored		Kuiw.		Toored		Kuiw.		Toored		Kuiw.	
			Ƴ	N.	Ƴ	N.	Ƴ	N.	Ƴ	N.	Ƴ	N.	Ƴ	N.	Ƴ	N.	Ƴ	N.
Juuli	15	Majapidamisesse.	—		6	20	—		6	—								
	18	Hoosteale	—		—	—	—		—	—				8	—			
	21	Beffetud wilt kui-																
		wama pandud	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	29	Zahuks loomadele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
31	Saldo	—	—	111	20	—	—	6	—	15	—	8	—	4	—	—	—	
		Summa	80	—	118	—	—	—	12	—	15	—	8	—	12	—	10	—

3) mis piimatalitusest jaadud on, j. o. jälle fissetulek, 4) kuhu wõi äratarwitatud j. o. mäljaanne, 5) kuhu külmupiim, wõpiim ehk ka hapupiim äratarwitatud j. o. mäljaanne. Lähemat on proowitabelis leida.

Piima ja selle saaduste tabel.

Kuu.	Päev.	Piima saadud.				Piim äratarwitatud.				Piimatalitusest jaadud.				Wõi äratarw.			Külmupiim äratarwit.					
		Hommit.	Eõun.	Eõnu.	Koffu.	Kodus.	Loomad.	Müüdud.		Piimatal.	Wõid.	Jumstu.	Kilmp.	Koor.	Kodus.	Müüdud.			Kodus.	Loomad.	Müüdes.	
								Ƴ.	H.							N.	N.	K.			Ƴ.	H.
Juuni	1	12	10	10	32	2	10	5	15	—	—	13	2	—	—	—	—	2	9	2	4	
	2	13	10	11	34	2	10	5	17	4	—	17	—	—	—	—	—	2	9	5	10	
	3	12	11	11	34	2	10	5	17	—	—	15	2	2	—	—	—	2	9	4	8	
	4	13	11	11	35	2	10	5	18	4	—	18	—	—	6	1	80	3	9	6	12	
juu.																						

Piima mõõtmiseks peab talukohas veel toopisid tarvitama, ehk ka siingi raskuse järele mõõtmise kohane oleks, aga et toopidega mõõtmise hõlpsam ja lihtsam on, siis wõib jeda ifka veel wanawiisi edasi teha. Wõi ja jumstu mõõtmises on muudugi teada naelad ja puudad tarvitusel.

Piimatalituses, kus mitte igapäew wõid ei tehta, jääb tähendatafse muudugi foor, mis piimast jaadud, kui see koorelahutajast läbilastud jai, ülesse ja jellel päewal, kui wõid tehtafse, jälle wõi. Koore äratarwitamiist meie kuhugile ifeäralifelt ülesse ei tähenda, jefst on ju ifeenefst arujsaadaw, et see wõi teo pääle ärakulub; jellel põhjuel ei ole ka koore jummat tarwis arwelõpetufel kokkuarwata. Ise afi on siis, kui foor koorena äratarwitatud, näitufeks müüdud jaab. Siis peame tema jaoks ifeäralife selge rubriigi seadma, nõnda et ka selle hinna üles-tähendamiseks ruumi jääb.

Kus wõid, jumstu ehk koort rohkemal arwul müümiseks tehtafse, jääb peab nende jaoks ifeäralife arwe pidama, niisama kui wiljagi jaoks. Uhe lehekülje pääl fiffewõte, teije pääl wäljaanne.

Lõpuks peab aia- ja meilaste jaaduste jaoks veel ise arve teadma. Kuda seda teha, jeda näeb kõigeparemini juuresolewaft proowist.

Müüdnud wara juures on igalpool rubriigid esiteks hulga ehk fogu nimetamise jaoks ja teiseks hinna, raha jaoks. Hinnaks wõib tähendada kas toobi ehk naela hinda wõi ka jeda summa, mis üleüldse seekord misgi asja eest jaadud oli. Neis arvetes ei ole hinna ehk rahajumma ülestähendamisel suurt tähtsust, sest et selle jaoks ju kasjaraamat on. Siin on aga päätähtsus selles, kui palju meil jaadusi on ja kuhu meie need äratarwitame.

Saaduste ehk aidaraamatu arweid wõib iga kuu lõpetada, aga wäiksemates arvetes pole jeda enne pooleaasta ehk aasta lõppu tarwis teha.

Iga sissewõtte ja wäljaanne, mis majanduses jünnib, peab ka raamatusse

Karja

Karjaraamat jaguneb mitmesse jaoskonda. 1) Karja üleüldine jaoskond, 2) piimaloomade jaoskond ja 3) muude koduloomade erijaoskonnad.

1. Karjaraamatu üleüldises jaoskonnas on tabelid, mis näitawad, kui palju meil üleüldse loomi on, kui palju meil aasta jookful juurde tulnud, ja kuhu need jaanud on (wäljaminek). Lõpuarwet wõib aasta lõpul, ehk ka poole ehk neljandil aasta lõpul teha. Kuda sellesse tabelisje arwuji sissekirjutada, jeda näeb allpoololewaft näitetabelist ära.

2. Piimaloomade jaoskond on meie karjaraamatus iseäranis tähtis, sest, nagu teada, toob piimaloomade pidamine teatud tingimiste all põllumehele kõige

Üleüldine loo-

Kuu.	Päew.	Sissetulek	Hobused.				Kariloomad.				S e a d.				Lambad.		
			Kätk.	Wärab.	Nummad.	Warjad.	Pullid.	Lehmad.	Shwad.	Wasskad.	Kulbid.	Emised.	N. fead.	Põrsjad.	Dinad.	Lambad.	Kalled.
Juuni	1	Loomade seis . . .	1	1	—	1	1	10	2	3	1	3	4	12	1	3	2
	4	Emis N 2 põrsjad t.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8				
	12	1 lehm ostetud . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—				
	16	Põrsjad nuumfigadeks pandud . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6				

juuremat tulu. Nendest tingimistest on tähelepanemise wäärilised ühelt poolt lehma produktid, j. o. piima rohkus ja piima omadus (j. o. raswa-

Ku.	Päev.	Wäljaanne:	Kodus äratarvit.				M ü ü b u d.													
			Suun.	Marju.	Mett.	Waha.	Suun.		Marju.		Mett.		Waha.							
							L.	Hin.	L.	Hin.	L.	Hin.	L.	Hin.						
Sept.	2	J. Laurile müüdüd	—	—	—	—														
	3	Majapidamisesse.		2	5	1														
	16	Kodus äratarvit. J. Laurile müüdüd	2	—	—	—	80													

fisjefirjutatud jaama. Olgu see kas näituseks toorewilja kuivatamine. Siin peab nii ja nii palju toorewilja wäljaandmise rubriiki kirjutama ja pärast jälle kuivawilja fisjewõtte rubriiki. Doore ja kuiva wilja arwude wahel tuleb ikka wäikene wahel, mis seft jünnib, et kuivatamise läbi weft wiljast wäljaaurab ja seda niihästi kogu, kui ta raske järele wähemaks teeb.

raamat.

olluste sijaldamine), ja teiselt poolt toitmise ja talitamine. Karjaraamatu otstarbe ongi nimetatud tingimiste otjustamiseks arwusid muretseja.

See jaoskond seisab mitmest tabelist koos. Esmene on lehmade tabel. See on paljudesse rubriikidesse jaotatud, milledest esimene lehma nime ja numbriga on, teine — tema wanaduse, 3-as — millal pulli juures olnud, 4-as, — millal liipsma peab tulema (jeda tuleb tiinuse kalendri järele wäljaarwata), 5-es — millal liipsma tuli, 6-es — mis wafik, 7-es — tähendused wafika kohta, 8-as — millal lehm kinni jäi, 9-as — mitu päewa liipis, 10-es — kui palju aastas piima andis.

m a d e t a b e l.

Ku.	Päewad.	Wäljaminek.	Hobused.				Kariloomad.				S e a d.				Pambad.				
			Täud.	Märud.	Munnad.	Wastad.	Pullid.	Lehmad.	Sõwad.	Wastad.	Kuidid.	Emited.	M. fead.	Wõrsad.	Tinad.	Pambad.	Talid.		
Suuni	4	Wafikas müüdüd.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	10	Siga tapetud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	16	Wõrsad uuusigadeks pandud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

dis (jelle arwu wäljarehkendamiseks wõtame proowiliipji tabelist arwu, kui palju lehm läbisegi päewas piima andis ja kaswatame jeda liipipäewade arwuga). 11-es

— kui palju piimas aasta jooksul rasva oli (siin kasvatame prooviliipi tabelist võetud piima rasvaolluste protsendi arvu aastase piimakoogu arvuga ja jagame saadud arvu 100 pääle, näit. oli piimas 30% rasvaollusid ja andis lehm aastast 2000 toopi piima, siis oli selles piimas üleüldse rasvaolluseid $\frac{3 \times 2000}{100} = 60$.) Viimane arv on selle poolest iseäranis tähtis, et ainult tema järele otjustada tuleb, kas lehm meile tulu toob ja misjuuresel mõddul.

Ülestähenduste juures võib mitmejuugi lihendugi tarvitada, näit. I.-lehm, ehk lehmikvafikas, h.-härj ehk pullvafikas; kuu päevade ülestähendamiseks pannakse päeva arv ette, siis komma ja pääle selle kuu tähendamiseks jee arv, mis näitab, mitmes teatud kuu, kuude järjes aasta sees on; näit. 12, 5 ehk ka 12. V tähendab 12. mailuu päev; jeda võib ka murtud numbri kujul tähendada, näit. $12\frac{5}{5}$.

Prooviliip

№	Lehma nimi.	Januar.		Weebr.		Märts.		April.		Mai.		Juuni.		Juuli.	
		1.	15.	1.	15.	1.	15.	1.	15.	1.	15.	1.	15.	1.	15.
1	Kirjak, enne uut aastat proovitud 7 korda, piima 48 $\frac{1}{2}$ toopi	6	5	4 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$	4	4	3 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	4	5	5	4 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	3
2	Mustakirjak	—	7	7 $\frac{1}{2}$	7	7	6 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	6	7	7 $\frac{1}{2}$	8	7 $\frac{1}{2}$	7	6

Teine tabel on prooviliipi tarvis. Siin olgu lehma nimi ja number ülestähendatud ja rubriigid prooviliipi arvude sissekirjutamiseks terve aasta jooksul, nõnda nagu näitetabelist näha on. Prooviliipi on soovitav kaks kord kuus (1-ajel ja 15-mal k. p.) teha. Piimaandmise aja ehk aastalõpu arvatakse prooviliipi toopide arvud kofku ja jagatakse proovi päevade jummaarvu pääle, ning saadud arv näitab meile — mitu toopi piima lehm läbisegi päevas andis.

Piima peab ka rasvaolluste poolest läbi katsuma. Et rasva % looma juures vähe muutub, siis on küllalt, kui aasta jooksul umbes 3 korda järeleproovitud jaab.

Prooviliipi tabelit võib ka teist moodi kofkuseada, nimelt iga lehma jaoks ise rubriigid pidada ja sissekirjutused päevade järele ülevalt allapoole järjest üleskirjutada, nagu järelseisvast tabelist näha on.

Kumba viisi prooviliipi tabelit kofkuseada, on igaühe oma soovijärele, mõlemad viisid on omaft kohast hääd.

Ka esimest tabelit võib niiviisi täiendada, et jääb ruumi oleks hommikuse, lõuna ja õhtuse liipi üleskirjutamise jaoks. Seda tuleb nõnda teha, et iga proovipäeva rubriik 4 osasse ärajaotada: esimene — hommikuse, teine — lõunase, kolmas õhtuse ja neljas — terve päeva piima jumma üleskirjutamise jaoks.

Tabelit ei pruugi mitte tingimata 1-je jaanuarikuu päevaga alata, nagu näitetabelis on, vaid jeda võib ka selle päevaga teha, mil meie kõigi teigi

L e h m a d e t a b e l.

№№	L e h m a n i m i.	Kandus.	Puli juures olnud.			Peab liips= ma tulema.	Luit liips= ma.	Mts wäif.	Tähendus wafta tohta.	Müäl lehm kuini jäi.	Mitu päewa lüpits.	Kui palju piima andis.	Püimas olt raswa.	Tähendu- sed.
			I. ford.	II. ford.	III. ford.									
1	Kirjaf . . .	5	30,11	2,12	—	12 sept.	10 sept.	I.	walge	8 aug.	332	1660	58,1	№ 1. on parem lehm kui № 2.
2	Mustafirjaf	5	27,3	—	—	5 jan.	6 jan.	h.	muft	5 nov.	325	1787	53,6	

f i t a b e l.

August.		Sept.		Oktober.		Nowem.		Detsem.		Läbifegt.	Raswa rohkus piimas.				Tähendused.
1.	15.	1.	15.	1.	15.	1.	15.	1.	15.		Jaau.	Suuni.	Okto.	Läbif.	
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	—	3 ¹ / ₂	
5	4 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	3	2	1 ¹ / ₂	1	—	—	—	5 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	3 ¹ / ₄	3	3	

majanduse raamatuid awame, ja pääle selle weel iga muu päewaga. Igatahes tuleb jelleks jeda aega ja päewa walida, mille järele suurem jagu lehmi liipsma tulewad. See toob meile pärast arwepidamises palju fergitust.

P r o o w i l ü p s i t a b e l.

K u u.	Päew.	K i r j a f.					M u s t a f i r j a f.				j n e.					
		Hommit.	Lõun.	Shtu.	Koffu.	Raswa %	Hommit.	Lõun.	Shtu.	Koffu.	Raswa %	Hommit.	Lõun.	Shtu.	Koffu.	Raswa %
Suuni	1	2 ² / ₄	2	1	5	3 ¹ / ₂	2	3	3	8	3					
	15	2	1 ¹ / ₂	1	4 ¹ / ₂	—	2	2 ¹ / ₂	3	7 ¹ / ₂	—					
Suuki	1	1 ³ / ₄	—	1 ³ / ₄	3 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	2	2	3	7	3					
	15	1 ¹ / ₂	—	1 ¹ / ₂	3	—	1 ³ / ₄	2	2 ¹ / ₄	6	—					
August	1	1	—	1	2	3	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	2	5	3					
	15	—	—	—	—	—	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	—					

Kolmanda tabeli wõib loomade toitniise ja talituse kulude üle pidada. Ruda jeda pidada jeda näeb näitetabelist ära.

Lehmade toitmise ja talituse kulude tabel.

Kuu.	Päev.		Loomade talituse p. kulutud.		Loomade toidu ja allapanemise materjal.									
			N.	R.	Kõlmhein.	Mesilagine	Rõhku.	Ligi.	Naerid.	Sahu.	Raeru.	Sõutoit.	Soola.	
														Witi
Oktober	1	Päewatoit . . .			150	—	120	80	40	20	—	—	1/2	
	2	" . . .			150	—	120	80	40	20	—	—	1/2	
	3	" . . .			120	40	120	80	40	10	—	20	1/2	
	4	Karjasele palka . . .	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Päewatoit . . .			120	40	120	80	40	10	—	20	1/2	
		Loomatohter karja waadanud . . .	5	—	—									
	Arsti rohtuji . . .	2	50											
5	Päewatoit . . .			120	40	120	80	40	10	—	24	1/2		
	jne.													

Loomatoidu mõõtudeks tuleb igalpool naelasiid tarvitada, sellepärast ei ole neid mõõtuks tabelis iseeraldi nimetatud. Siin on tabel lehmade jaoks kokku jeatud, aga niisama tuleb see ka teiste loomade jaoks kokkujeada. Iga juu loomade jaoks peab aga ijetabelid olema, sest muidu ei saa meie mitte otjustada, kuda keegi loom oma pääle tarvitatud kuluju taja teeb.

Misjuuguste loomade kaswatamise pääle juuremat rõhku pannakse, nende loomade jaoks tulewad ka täieljemad arwed ja tabelid kokkujeada. Nii nagu lehmade jaoks juugutamise ja produktioni tabelid tegime, nii peame ka muude loomade jaoks tegema, muidugi iga tabelit igajuu loomade kohajelt muutes. Kuda seda teha, seda mõistab igamees, kes kord eeljeiswate tabelite kokkujeadest aru on saanud.

Tarwis on ka loomade juuwoõsa tabelid kokkujeada. Neisje tabelitesje tuleb looma ija ja ema, ja ka muud ejiwanemad ülesje kirjutada, ka jeda, kui keegi loom kusiõil aruhinda on saanud jne. Kus karjakaswatamine mõistlikult ja eeskujulikult on jisjejeatud, jääb ei tohi nimetatud tabelid puududa.

Arwe raamat. (Rescontro.)

Sellesje raamatusje kirjutatakse nende isikute arwed, kellega meil mingi kauba läbi tegemist on, jisje. Kui mitme isikuga meil tegemist on, nii mitmesje arwesje ehk kontosje meie oma raamatu seame.

Igal arwel on kaks poolt: pahem pool — arwude jaoks, mis konto omanifu kasuks tulewad, ehk mis tema saanud on (Debet); teine pool — arwude jaoks, mis arwe omanif wäljaandma peab (Credit). Lihtsuse päraõst mõni kord teine pool wälja jääda ja arwet ainult ühe poolega edasi pidada, kui selgus jelle juures midagi ei kannata.

Esimese arve võikime meie oma majatalituse tarvis pidada. Seia tuleb kõig ülesse kirjutada, mis meie majatalituses ära tarvitame, olgu see raha, wili, loomad, puud jne. Seda arwet võime ühepoolega pidada, jekt selle teise poole täitmisega, peremehe ja sulaste palgaks nii ja nii palju jissekirjutamisel, ei saa meie mitte midagi paremat selgust juurde, nii et meie rahulijelt jeda kõrwale jätta võime. Zooned tulewad nii tõmmata, et kuu päewa, asja nimetamise, raha ja mitmesuguse wilja ja asjade ülestähenduste tarwis rubriigid jünniwad.

Teise ja järgmised arwed määrame töötegijate, j. o. sulaste ja tüdrukute tarwis, igaihe ijtü jaoks ise arwe. Ka siin saame ilufasti läbi, kui meie aga ainult arwe üht poolt (Debeti) peame, siina kõike jeda üleskirjutades, mis tema iganes palka saab, olgu see raha, wili, ehk mis muu tahes. Krediti tuleks kõig, mis meie tema käest saame, j. o. tööpäewad ja tükitööd ülesse kirjutada. Aga et meie neid arwni igal ajal päewaraamatust kergesti ülesleiam, jellepärast ei ole nende üleskirjutamine jedia tarwilik. Töö ja jelle wäärtuse, hinna arwud wõib jüs palga saamise arwe alla arwe kontrolerimijeks kirjutada, kui aasta- ehk töölõpul töölisega lõpuarwet peetakse. Siis on hõlpus ära näha, kas arwe ka dieti tehtud on. Töö wäärtuse ja palga arwud peawad siin täitsa ühejuurused olema, balanceriina.

Deb.

Jaan D.

Cred.

Kuu.	Pw.	Asja nimetus.	Nbl.	K.	Kuu.	Pw.	Asja nimetus.	Nbl.	K.
Märtfi	15	1 koorem heinu . . .	4	80	Apr.	5	Kaera seemet . . .	5	20
Apr.	10	Raha	10	00		10	2 tiindr. kartulid . . .	3	00
	30	Wõlga jäänud . . .	9	90		26	1 holl. tõugu wajfk . . .	15	00
							3 tööpäewa kartuli maal abis olnud	1	50
		Summa	24	70			Summa	24	70
Mai	4	3 pw. töös abiks . . .	1	80	Mai	1	Wõlas	9	90
	21	Raha	8	10			Summa	9	90
		Summa	9	90					

Seda on Jaan D. meie käest saanud.

Seda oleme Jaan D. käest saanud.

Pääle ülemalnimetud arwete peame siin weel arwed igaihe jaoks jisse- seadma, kellega meil misgijuguse asjawahetusega ehk kaubaga tegemist on. Nii- jugused on need, kes meie wõlgu on usaldanud, need, kellele meie wõlga oleme annud, kaupmehed, kelle käest meie wahetujel ehk wõlgu kaupa wõtame, need, kellele meie oma kaupa anname, ilma et meie kobe raha wastu saame jne. Neil arwetel peab tingimata mõlemad pooled — debet ja kredit olema. Debeti kirju- tame siin ikka jeda, mis meie arwe omanikule (j. o. jellele, kellega meie arwet peame) anname, ehk mis tema meie käest saab. Krediti jälle jeda, mis meie tema käest saame. Näituseks, ostjime meie kaupmehe käest ühe masina jaotkaupa maksmise tingimisega, jüs kirjutame jelle kaupmehe arwe krediti masina hinna ülesse. Käsiraha, mis jisse maksime, kirjutame debeti, niijama ka need jummad, mis meie pärast featud terminidel maksame, kuni wiimaks masina hind taja ja arwe jeeaga lõpetatud on. Arwudega tuleb niijama ümberkäia, kui kasjaraama- tusgi, niijama transport, niijama lõpuarwed jne

Rõdige enne tähendame üles, kui palju meil toidutagawara on ja kui palju meil ostmise läbi ehk muul kombel juurde muretseda võimalik on. Siis tähendame üles, kui palju iga üksik loom päewas toitu saab, mis ajast mis ajani looma finnihoitud ja söödud saab, ja mitu päewa seesugust toitumise aega on. Kaswatame toitude arvuist toitmisepäewade arwuga, siis letame meie, kui palju iga üksik loom talwe jookkul äratarwitab. Seda arwu kaswatame loomade arwuga, siis näitab meile saadud arw, kui palju loomad üleüldse ära tarwitawad. On see arw juurem, kui see, mis meie toidu tagawara näitab, siis peame loomade arwu vähendama, nii et meie kewadeks omaga ikka ilusasti läbi tuleme. On see arw aga wähem, siis võime muidugi teada loomi juurde muretseda, ehk selle jagu toitu äramüüa.

Raha eelarwe juures peame arutamise alla wõtma ja ülesse tähendama:

a) sissetulekud: 1 — eelarwe ajal käesolew raha ja wäärtpaperid, 2 — jaadawad rahajummad, mis ühe ehk teise ißiku käest saada on, 3 — majanduse jaaduste eest jaadaw raha, niisama ka wäljarenditud ehk üüritud maatükkide ehk hoonete eest jaadaw raha jne. Selle punkti juures tuleb muidugi eelminewate aastate jaaduste juurust tähele panna ja selle järele nõutawad jummad wäljaarwata.

b) wäljaminekud. Siin peab kõik võimalikud wäljaminekud ülesarwama ja üles tähendama, nagu seemne, wätuse, tarbepuude j. m. asjade kulu, mitmesuguste paranduste ja juurde muretsemiste kulu, palgad, maksud, wõlatajumised ja mitmesugused muud kulud.

Tuleb meie eelarwe juures wäljaminek juurem kui sissetulek, siis peame muidugi wäljaminekuid vähendama, kas tööpalkade, oma majapidamise ja muude kulude vähendamise läbi. On aga sissetulek juurem, siis on muidugi asi häa ja võime seda raha parem rohkema ja parema wätuse, maaparanduse, paremate põllutööriistade jne. pääle ära kulutada, kui hoiukasjadesse seisma panna, kus ta ainult 3½—4% kasu annab, kuna ta meil majanduses halwemal korral 6—8%, tihti aga 10—20% kannab.

Lõpuarwe (Bilance) seatakse iga majanduse aasta lõpul kokku. Rõdige parem on seda siis teha, kui meil wanaaasta jaadused juba äratarwitatud on. Lõpuarwe otstarbe on peremehele majanduse aasta resultati võimalikult dieti ja ülewaatlikult filmade ette tuua. Selleks ei aita et meie oma sissetulekuid ja wäljaminekuid wõrdleme, waid meie peame ka kõike oma majanduse seisukorda aasta algul ja wõrdlema, j. o. meie peame möödaläinud aasta algul tehtud inventari ja praegu tehtud inventuri arwustid wõrdlema. On meil inventar walnis, siis waatame, kui suur meie puhaskapital praegu on ja kui suur ta aasta enne seda oli.

Wahet, mis siin ilmiks tuleb, näitab meile, kas meie läinud aastal kasu (siis kui praegune puhaskapital juurem on kui endine) wõi kahju (siis kui praegune puhaskapital väiksem on kui endine) jaanud oleme.

Soowime meie üksikute majanduse harude üle näituseks piima loomade kasu ja kahju arweid kokku seada, siis peame meie muidugi kõige esiteks karja wäärtust ühe lehekülje pääle aasta algul, ja teise lehekülje pääle aasta lõpul ülesse tähendama. Esimeise lehekülje pääle kirjutame weel ülesse kõik, mis meie loomade toitumise ja rawitsemise pääle kulutanud oleme (j. o. põhud, õled, kohaliste hindade järele, looma talitajate palgad, nende korterite üür jne.), niisama lautade kuluks ja parandamiseks 2—3% nende esialgsest wäärtusest, ja ka juurde ostetud loomade hinna. Teise lehekülje pääle kirjutame weel kõikide äramüüdud ja oma tarbeks kulutatud karjajaaduste wäärtuse ehk hinnad ülesse

(piima, mis meie wafikatele jootsime, ei ole tarwis ühes arvata, seda wõime arwest wälja jätta), ka loomade hinna, keda meie äramiüinud oleme ja niisama jõnniku wäärtuse. Ka jään juures tarwitatawate riistade ja masinate hinnad ja parandamise kulud peawad esimeise lehekülje pääl olema, niisama peawad nad ka teise lehekülje pääl jelles wäärtuses ülestähendatud olema, misjuures need aastalõpul on leitud. On meil need arvud kõik üleskirjutatud, siis arwane nende summad mõlema lehekülje pääl kokku. On esimeise lehekülje jumma suurem, siis oleme kahju saanud, on aga wäiksem, siis näitab see kasu.

Nendesama põhjusedetega tulewad kahju ja kasu arwed ka teiste majanduse harude üle teha. Jkka kirjutatakse ühe lehekülje pääle majanduse haru wäärtus aasta algul, siis kulud, mis selle haru hääks tehtud on jne. Teise lehekülje pääle selle majanduse haru wäärtus aasta lõpul ja tulud, mis meie jäält saanud oleme. Nende kahe lehekülgede summaarwude wahje näitab meile kasu ehk kahju, mis teatud majanduse haru toonud on.

Kes eespool toodud seletused ja näitused hoolega läbi lugenud ja neist aru saanud on, see wõib raamatupidamist omas majanduses iga tingimiste ja olude juures otstarbekohajelt sisse seada. See, kes seda waewa omia pääle wõtnud on, ei kahetse seda mitte: raamatupidamine jääb temale ustawaks ja õiglaselks juhatajaks majanduses.

Гид 25 коп.